

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/129180,Czlowiek-bez-wspolzycia-i-wspolczucia-dla-ludzi-klasy-robotniczej-Inwigilacja-po.html>

Fotografia Henryka Kronmana (opatrzonej numerem 1) wykonana przez SB w połowie lat pięćdziesiątych w ramach sprawy ewidencyjno-operacyjnej krypt. „Kniaź” (fot. z zasobu IPN)

ARTYKUŁ

„Człowiek bez współżycia i współczucia dla ludzi klasy robotniczej”. Inwigilacja por. WP Henryka Kronmana

OKRES HISTORYCZNY

(1922-1939) II Rzeczpospolita (1939-1945) II wojna światowa (1945-1948) Pierwsze lata Polski Ludowej

Autor: MAREK GAŁĘZOWSKI 09.10.2026

Służba w Oddziale II Wojska Polskiego była dostatecznym powodem

„zainteresowania” komunistycznego aparatu przemocy. A jeżeli do tej służby dodać jeszcze udział w Legionach Polskich...

Wśród licznych oficerów WP poddanych inwigilacji przez „bezpiekę” w powojennej Polce był i Henryk Kronman. Urodzony w Łodzi, gdzie ukończył gimnazjum, latem 1916 r. wstąpił do Legionów, a w listopadzie 1918 r. uczestniczył w rozbrojeniu Niemców we Włocławku, za co w okresie międzywojennym odznaczono go Medalem Niepodległości.

W II Rzeczypospolitej

Podobnie jak większość legionistów służył następnie w WP, przydzielony do Oddziału II, najpierw Dowództwa Frontu Mazowieckiego, później Frontu Pomorskiego, wreszcie Ekspozytury Oddziału II DOG I Warszawa w Białymstoku, gdzie pełnił funkcję zastępcy kierownika. W czasie najazdu bolszewickiego ekspozyturę przydzielono do sztabu 4. Armii jako sekcję defensywy. Kronman był tam podoficerem wywiadowczym i śledczym oraz adiutantem kpt. Stanisława Jareckiego. Opracowywał meldunki o nastrojach ludności oraz dywersji sowieckiej, w której likwidacji, według powojennych zeznań Jareckiego, miał czynnie uczestniczyć.

Po zakończeniu wojny z bolszewikami przez pewien czas służył w „dwójce” Sztabu DOG III Grodno, a przeniesiony do rezerwy w lutym 1922 r., pozostał na tym samym stanowisku jako urzędnik cywilny. Uczestniczył w zbieraniu informacji o ruchu komunistycznym w celu jego zwalczania. Cieszył się bardzo dobrą opinią przełożonych. Przyszły komendant Policji Państwowej gen. Kordian Józef Zamorski pisał w 1924 r.:

„Stwierdzam, że p. Henryk Kronman podchor. rez. WP, pracując od 5 lat w tut[ejszym] Oddziale II Sztabu zyskał sobie swą inteligentną i sumienną pracą opinię jak najlepszą. Jest to pracownik w obecnych warunkach bardzo dobry, pracowity i lojalny, którego jak najlepiej polecić mogę”.

Po odejściu w 1925 r. na własną prośbę z „dwójki” Kronman pracował jako urzędnik wojskowy. W rzeczywistości, mianowany podporucznikiem rez., jeszcze przez trzy lata był pracownikiem Samodzielnego Referatu Informacyjnego Sztabu VIII DOG Toruń. Następnie do wybuchu II wojny światowej zajmował stanowiska urzędnicze w rozgłośni Polskiego Radia w Warszawie.

Fotografia Henryka Kronmana
(opatrzonego numerem 1)
wykonana przez SB w połowie lat
pięćdziesiątych w ramach sprawy
ewidencyjno-operacyjnej krypt.
„Kniaź” (fot. z zasobu IPN)

Fotografia Henryka Kronmana
(opatrzonego numerem 1)
wykonana przez SB w połowie lat
pięćdziesiątych w ramach sprawy
ewidencyjno-operacyjnej krypt.
„Kniaź” (fot. z zasobu IPN)

Sprawa „Kniaź”

Po agresji niemieckiej na Polskę, we wrześniu 1939 r., już w stopniu porucznika, dowodził kompanią km (przeciwlotniczą) 30. Pułku Piechoty Strzelców Kaniowskich na odcinku Jaktorów-Żyrardów i pod Górą

Kalwarią, gdzie dostał się ze swoim oddziałem do niewoli niemieckiej, w której przebywał do oswobodzenia w lutym 1945 r. W czasie wojny stracił obu swoich braci, zamordowanych przez Niemców w Zagładzie Żydów.

Po wojnie pracował kolejno w Polskim Radiu, w Ministerstwie Poczty i Telegrafów, w Ministerstwie Łączności, chociaż władze komunistyczne uznawały go za „element obcy klasowo i ideologicznie”. Nie ujawnił służby w przedwojennym Oddziale II, jednak wskutek donosu, w marcu 1953 r. MBP wszczęło przeciw niemu sprawę obserwacyjną krypt. „Kniaź”.

Uzasadniono to właśnie służbą w Oddziale II, podejrzeniem o szpiegostwo i rzekome kontakty z Tadeuszem Tolimirem Michalukiem, wymienianym jako oficer Oddziału II przebywający na Zachodzie (w przedwojennym WP brak oficera o takich personaliach).

Mimo usilnych działań komuniści nie zdołali potwierdzić tych zarzutów, a niektóre informacje zebrane przeciw Kronmanowi miały charakter absurdalny. W jednym z dokumentów pisano na przykład, że Michaluk miał otrzymywać informacje zaszyfrowane w audycjach Koncertu Życzeń Polskiego Radia, w czasie gdy Kronman był tam zatrudniony.

Kronman był inwigilowany (w dokumentacji MBP określono go pseudonimem „Laluś”) – podsłuchiowano jego rozmowy telefoniczne, donosili na niego m.in. informatorzy UB: „Bronek”, „Bystry”, a sporadycznie również „Prus”, „Spokojny” i „Wicher”.

„Bystry” w doniesieniu z 8 lipca 1953 r. pisał:

„Od 1951 r., od października, mieszkam z ob. Kronmanem Henrykiem i zauważyłem, że jest to człowiek o obliczu czysto arystokratycznym, bez współzycia i współczucia dla ludzi klasy robotniczej. [...] Żona Kronmana uchodzi za wielką panią i również stosunek do ludzi z klasy robotniczej jest wrogi. [...] Wiem, że Kronman ma mundur andersowski, w który czasem się ubiera, prowadzi wysoką stopę życiową, ma bogato urządzone mieszkanie, stale z córką dyskutuje na tematy naukowe, tłumaczy różne zagadnienia w obcych językach”.

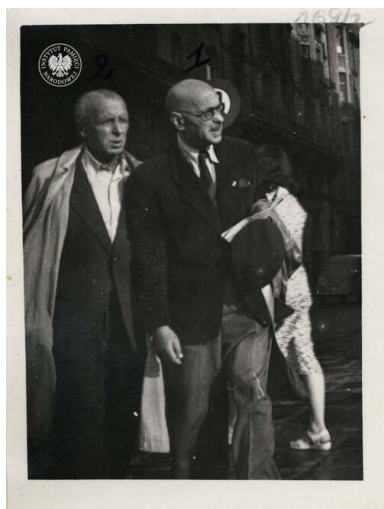
W styczniu 1955 r. wnioskowano o aresztowanie Kronmana z powodu służby w Oddziale II i zeznań jego dawnego przełożonego Stanisława Jareckiego (przebywającego wówczas w więzieniu). Ostatecznie uznano jednak, że nie daje to podstaw do zatrzymania. Jedynie w grudniu 1955 r. został przesłuchany przez pracownika Komitetu ds. Bezpieczeństwa przy II Komisariacie MO w Warszawie. Przedstawił wówczas ogólnie swój życiorys do 1945 r. i zaprzeczył, by miał jakikolwiek kontakt z Oddziałem II po 1928 r.

Sprawę „Kniaź” przerwano w listopadzie 1957 r.

Fotografia Henryka Kronmana
(opatrzonego numerem 1)
wykonana przez SB w połowie lat
pięćdziesiątych w ramach sprawy
ewidencyjno-operacyjnej krypt.
„Kniaź” (fot. z zasobu IPN)

Fotografia Henryka Kronmana
(opatrzonego numerem 1)
wykonana przez SB w połowie lat
pięćdziesiątych w ramach sprawy
ewidencyjno-operacyjnej krypt.
„Kniaź” (fot. z zasobu IPN)

* * *

Henryk Kronman do śmierci, która nastąpiła w 1983 r., najprawdopodobniej nie był już inwigilowany.

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

COFNIJ SIĘ